

7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ANLAMINI BİLMEDİKLERİ KELİMELER VE TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ KELİME ÇALIŞMALARINI BAĞLAMINDA KELİME ÖĞRETİMİ*

Tuba YILMAZ
MEB Türkçe Öğretmeni

Yusuf DOĞAN
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi,
ydogan@gazi.edu.tr

Özet

7. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde anlamını bilmedikleri kelimeleri tespit etmeye yönelik bu araştırmaya 312 öğrenci katılmıştır. Araştırmada öncelikle öğrencilerin Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinlerindeki anlamını bilmedikleri kelimeler tespit edilmiştir. Bu kelimeler 7. sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki kelime çalışmalarında yer alan kelimelerle karşılaştırılmış, ardından söz konusu kelimelerin kitaptaki diğer metinlerde ve kelime çalışmalarında tekrar edilip edilmediğine bakılmıştır. Daha sonra Türkçe derslerindeki kelime çalışmalarında neler yapıldığını belirlemek amacıyla Türkçe öğretmenleriyle görüşülmüştür. Son olarak da ders kitabı yazarlarıyla görüşmeler yapılmış, yazarların ders kitabı yazma sürecinde, kelime çalışmalarında ele aldıkları kelimeleri tespit etme şekilleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçları; öğrencilerin anlamını sıkça bilmedikleri kelimelerle kelime çalışmalarında yer alan kelimeler arasında yaklaşık %39'luk bir uyum olduğunu, öğretmenlerin ders kitaplarındaki kelime çalışmalarını yetersiz bulduklarını, ders kitabı yazarlarının ise kelime çalışmalarını hazırlarken büyük oranda kendi kişisel ve mesleki deneyimlerinden hareket ettiklerini ortaya koymaktadır. Hem öğretmenler hem de ders kitabı yazarları, ders kitaplarındaki kelime çalışmalarının sistemli bir şekilde ele alınmasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: söz varlığı, 7. sınıf, kelime çalışmaları, Türkçe ders kitabı.

VOCABULARY TEACHING WITHIN THE CONTEXT OF UNKNOWN WORDS FOR 7TH GRADE STUDENTS AND VOCABULARY ACTIVITIES IN THE TURKISH COURSE BOOKS

Abstract

The sample of this research, which was conducted to determine the unknown words in the texts of Turkish course books of 7th grade students, consisted of 312 students. At first, the unknown words taking place in the texts of reading and listening activities of Turkish course books were determined. After these words had been compared with the words taking place in Turkish Workbook for Students for 7th grade students and Teacher's Book, it was checked whether these aforementioned words were repeated in the other texts and vocabulary activities. After that, in order to determine what was done in vocabulary activities in Turkish courses, Turkish teachers were consulted. In conclusion, the course book writers were consulted and how they chose the words for the vocabulary activities during course book writing process was determined. Research results put forward that the proportion between unknown words and the words taking place in vocabulary activities is about 39%, that teachers found vocabulary activities in the course books insufficient and that course book writers benefitted from their own personal and professional experiences mostly while preparing vocabulary activities. Both teachers and course book writers stated that vocabulary activities in the course books should be handled in a systematic way.

Key Words: vocabulary, 7th grade, vocabulary activities, Turkish course book.

* Bu makale "7. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlamını Bilmedikleri Kelimelerden Hareketle Söz Varlığını Geliştirmelerine Yönelik Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinin verilerinden yararlanılarak yazılmıştır.

Giriş

En basit tanımıyla bir anlaşma aracı olan dil, sosyal bir varlık olan insanın geçmişini aydınlatır, geleceğine de ışık tutar. Aksan (2009: 11) dili, bireyleri topluma dönüştüren kurum olarak tanımlar. Çünkü dil olmadan insanların birlikte yaşamaları, anlaşabilmeleri, dolayısıyla bir toplumu oluşturmaları söz konusu olamaz. Anlamak ve anlaşılır olmak, başarıya ulaşmak için dilin geliştirilmesine önem vermek gerekir.

Toplumsal hayatın devamlılığını sağlamak söz konusu olduğunda, gençlere kültür öğretimi veya gelecek kuşaklara kültür aktarımı dil aracılığıyla olur. Dil, bu sebepten yalnız günümüze ait değildir. O, hem geçmişin hem de geleceğin iletişim aracıdır. Dil, kültürün, özellikle sözle anlatılan manevi değerlerin önemli bir taşıyıcısıdır (Porzig, 1985: 11). Bütün milletlerde dil eğitim ve öğretimine ayrı bir önem verilmesi de bu yüzdendir.

Dil öğretiminin temel amacı dinlediğini, okuduğunu anlamak, duygu ve düşünceleri sözlü ya da yazılı olarak ifade edebilmektir. Örgün eğitim öncesinde kullanılan dinleme ve konuşma becerisi sayesinde dilin sözlü yönünü belirli bir düzeyde öğrenen çocuklar okul hayatıyla birlikte okuma ve yazma da öğrenerek dilin yazılı yönüyle ilgili bilgi ve becerilerini geliştirmeye başlarlar. Öğrencilerin öncelikle öğrenim, ardından da iş hayatlarında söz konusu becerileri etkili, doğru ve güzel kullanabilmeleri sahip oldukları söz varlığıyla doğrudan ilişkilidir. Bu yüzden başta Türkçe olmak üzere bütün derslerde öğrencilerin söz varlıklarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak son derece önemlidir.

Kelime ve Söz Varlığı

Sosyal bir varlık olan insan duygu ve düşüncelerini, ifade etmek istediği her şeyi kelimeler yardımıyla anlatır. Dilin yapıtaşları olan kelimeler sayesinde seslere anlam kazandırılmış olur.

Piaget, dilin gelişmesi ile düşüncenin gelişmesi arasında bağ olduğunu belirtir (akt. Davaslıgil, 1985: 1). Çocuğun annesinden öğrendiği dil, ihtiyaçlarını karşılayacak niteliktedir. Çevreyle etkileşime girdikçe, ihtiyaçlar arttıkça dil gelişmekte, çocuğun söz varlığı zenginleşmektedir. Çevre imkânları ile sınırlı olan bu gelişme, doğal ortamda plansız bir şekildedir. Okul döneminde anlama ve anlatma becerileri daha sistemli bir şekilde gerçekleşir (Koşar, 2001: 107). Türkçeyi doğru, etkin kullanmak, temel dil becerilerini evde, sokakta, okulda zenginleştirmekle mümkündür.

Anlama ve anlatmanın temelinde yer alan kelime kavramı, pek çok şekilde tanımlanmıştır. Kelime tarif edilirken üzerinde durulan ana noktalara bakılacak olursa, anlam ve biçim boyutunun bir arada verildiği dikkati çeker.

Kelime tanımlarındaki temel ayırt edici özellik kelimenin “bağımsız” ve “anamlı” olmasıdır. Fakat bu iki özelliği bir tanım içinde buluşturmak da bir o kadar zordur. Şöyle ki genelde kelimeler anlamlı ve görevli olarak ele alınmaktadır. Görevli kelimeler “için, fakat, ve” gibi edatlardır. Bu tür kelimeler, içinde geçtikleri bağlama

göre anlam kazanmaktadırlar. Fakat şu da bir gerçektir ki dilde anlamsız birim ya da kelime yoktur. Görevli kelime olarak sınıflandırılan kelimelerin de cümleye kattıkları anlam yadsınamaz (Kurudayıoğlu, 2005: 4-5).

Kelime, anlamı veya görevi bulunan, çekim ekleri ile işlenmeye hazır taban olarak da tanımlanır. “Taban, kelime kök ve gövdelerinin çekim eki almamış yalın halidir” (Korkmaz, 1992: 145). Bu açıdan taban, kök ya da gövde olabileceği gibi birleşik yapılar şeklinde de karşımıza çıkabilir. Taban kavramı kelimenin biçim ve anlam yapısını da birlikte ortaya koymaktadır. Sonuç olarak kelime, zihinde belli bir kavramı karşılayan veya kavramlar arasındaki ilişkiyi sağlayan ve bağlam içerisinde kullanılmaya hazır -çekimlenmemiş- birimlerdir (Kurudayıoğlu, 2005: 8) şeklinde tanımlanabilir.

Söz varlığı, kelime hazinesinden daha kapsamlı bir kavramdır. Aksan (2009: 13-14) söz varlığını “sözcükler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri ve kalıplaşmış sözlerden meydana gelmiş bir kavram” olarak tanımlar. Kurudayıoğlu (2005: 9) da söz kavramının kelimedenden daha geniş olduğunu, dolayısıyla da söz varlığının, kelime hazinesi kavramından daha kapsamlı olduğunu belirtir. Baş (2010: 140) ise söz varlığını, kelime özelliği gösteren bütün birimleri ve kelime hazinesini kapsayan bir kavram olarak tanımlamış, kelime hazinesini söz varlığının en zengin unsuru olarak belirtmiştir. Netice itibarıyla Türkçe derslerinde “kelime çalışmaları” başlığı altında yürütülen etkinliklerin söz varlığı içindeki unsurların tamamını içerdiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Söz Varlığının Önemi

Söz varlığının unsurları arasında kelimeler en kapsamlı bölümü oluşturur. Kelimeler iletişimin temel öğeleridir. Düşüncelerin, hayallerin, isteklerin, şikâyetlerin tam olarak anlatılabilmesi için sahip olunan söz varlığının zengin olması gerekir. Kelimeleri yerinde kullanmak, kelimelerle farklılık yaratmak, kelimelerle düşünmek, kelimelerin büyüleyici gücünü insanlara hissettirmek zengin söz varlığına sahip olmakla gerçekleşir. İletişimin temel unsurlarından biri olan mesajın, kaynak tarafından olması gerektiği gibi kodlanıp alıcı tarafından da anlaşılabilmesi, tarafların söz varlığı ile ilgilidir. Kaynak veya alıcıdan birinde mevcut olan bir eksiklik, kişilerin anlaşabilmesini olumsuz etkiler. Dolayısıyla kişiler arası iletişimde tarafların söz varlığının zengin olması iletişimin kalitesini belirler.

Bireylerin söz varlığının eğitim düzeylerine göre yaş grupları doğrultusunda sürekli artması beklenir; çünkü söz varlığı, bireyin hayatı boyunca gelişimini sürdürür. Ailede gelişmeye başlayan söz varlığı okulda özellikle Türkçe derslerinde zenginleşir. Bu nedenle Türkçe derslerinin öğrencilerin söz varlığını geliştirmede önemi büyüktür. Bireyin yaşamının herhangi bir noktasındaki iletişim ortamında, kaç kelime, deyim, ikileme, atasözü vb. unsuru kullandığı eğitim süreciyle doğrudan ilişkilidir.

Söz varlığının gelişimi ile ilgili pek çok sorun vardır. Yalçın’a (2005) göre en önemli sorun yaş seviyelerine göre söz varlığının tam olarak tespit edilmemesidir.

Okuma alışkanlığı konusundaki eksiklikler, kitaplarda yer alan metinlerin anlatım bakımından zengin olmaması, yöresel ve mahallî dil kullanımı, okullarda söz varlığını geliştirici etkinliklerden tam olarak yararlanılmıyor oluşu, ders kitaplarının söz dağarcığını geliştirici etkinliklerden yoksun oluşu da söz varlığı ile ilgili sorunlar arasında yer almaktadır.

Söz varlığı zenginliğinin, öğrencilerin sadece dil derslerindeki başarısını değil diğer disiplinlerdeki akademik başarılarını da etkilediği düşünülmektedir. Kelime hazinesi ile genel akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda başarılı ve başarısız öğrencilerin kelime hazineleri arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir (Naggy ve Herman, 1984: 7; akt. Özbay, Büyükkiz ve Uyar, 2011: 152). Bu sonuç tüm disiplinlerde başarılı olmalarını sağlamak amacıyla öğrencilerin söz varlıklarını zenginleştirmenin önemini ortaya koymaktadır.

Çocuğun ana dili kullanmadaki başarısızlığı, onun hayat boyu ikili ve toplumsal ilişkilerini olumsuz etkiler. Kendine güven duymama, diyaloga girmekten kaçınma, topluluk karşısına çıkmaktan çekinme gibi durumlarla özellikle okul ortamlarında sıkça karşılaşılmaktadır. Bu şekilde içe kapanık; duygu, düşünce, istek ve önerilerini dile getirmekten çekinen çocuklar bir milletin geleceğe yansıyan başarısızlığı olarak düşünülebilir. Demir ve Yapıcı'nın (2007: 185, 186) aktardığına göre OECD PISA sınavlarında, ilköğretimi bitirmek üzere olan gençlerimiz kendi dilinde yazılmış bir metni okuyup anlama konusunda 40 ülke içinde 33. olmuştur. Bu durum üzerinde dikkatle durulması gereken bir sonuçtur. Dil öğretiminde söz varlığı temeldir; bina söz varlığının üzerine inşa edilmektedir. Dil öğretimi diğer disiplinlerin de temelini oluşturur. Disiplinlerin anlaşılmasında ve anlatılmasında söz varlığı köprüdür. Temel söz varlığı çalışmaları, özellikle ana dili öğretiminde ve diğer disiplinlerdeki başarıyı artıracaktır.

Bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda bellekte depolanan birikim olarak tanımlanabilen (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008: 33) bireysel söz varlığı zenginliğinin de öğrencilerin dinlediği/okuduğu metni anlamlandırma becerilerine büyük katkı sağladığı öğretmenler tarafından kabul edilmektedir. Öte yandan öğrencinin metin üretme sürecinde yazma ve konuşma becerilerinin kullanılması açısından da söz varlığının gelişimi aynı derecede önem taşımaktadır.

İlk ve ortaokul yılları, söz varlığı unsurlarının öğrencilere sistemli olarak kazandırılması gereken dönemlerdir. Öğrenciler, günlük hayatta karşılaştıkları kelimeleri söz varlıklarına katmakta ve ihtiyaçları doğrultusunda bunları kullanmaktadırlar. Öğrencilerin öğrenimleri sırasında karşılaştıkları kelimeler ise onların akademik ve kültürel gelişiminde oldukça etkilidir (Gündoğdu, 2012: 203). Çünkü kelime serveti kişinin kimliğinin oluşmasında çok önemli bir rol üstlenir. Görüldüğü gibi söz varlığı, eğitim ve öğretim çalışmalarında ana hareket noktasını oluşturmakta, konunun önemi de buradan kaynaklanmaktadır.

Eğitim-öğretimin her aşamasında pek çok açıdan önem arz eden söz varlığı ile ilgili ilk çalışmalar Batı'da yapılmıştır. Bu alanın öncüsü olan Thorndike "Teacher's Word Book" adıyla 1921'de basılan eserinde kelime sıklıklarını

7. Sınıf Öğrencilerinin Anlamını Bilmedikleri Kelimeler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kelime Çalışmaları Bağlamında Kelime Öğretimi

belirleyerek 10000 kelimelik bir liste hazırlamıştır. Bu eserin kelime sıklığına göre hazırlanan ilk eser olduğunu söyleyebiliriz. Thorndike eserini 1931 ve 1944 yıllarında genişleterek tekrar basmıştır. 1931 yılında eserinin kelime listesi genişleyerek 20000 olmuştur. 1944 yılında ise eser “Teacher’s Word Book of 30000 Words” adıyla basılmıştır (Thorndike ve Lorge, 1944; akt. Kurudayıoğlu, 2005).

Fry (1997) “1000 Instant Words” adlı kitabında yazma, okuma becerilerine ve hecelemeyle yönelik sık kullanılan kelimeleri belirlemiştir. Liste, “The American Heritage Dictionary”de yer alan beş milyon kelime esas alınarak hazırlanmış, kelime sıklıklarına beş grupta yer verilmiştir. Kitapta okuma ve heceleme (spelling) alıştırmaları, oyunlar, kelime öğretimine yönelik öneriler bulunmaktadır. Kelimeler sıklıklarına göre gruplandırılmıştır. Kitap; öğretmenler, müfredat geliştiriciler, çocuk kitapları yazarları ve araştırmacılar için temel araç görevindedir.

1921’den itibaren yurt dışında her yaş grubuna yönelik kelime sıklık ve yaygınlık listeleri, öğrencilere hangi kelimelerin öğretilmesi gerektiğiyle ilgili, öğretmenlere rehber, ders kitabı yazarlarına kaynak olarak kullanılmaktadır.

Batı’da başlayan çalışmalar ülkemizde dikkatleri konuya çekmiş ve konuyla ilgili çalışmalar başlamıştır. Ülkemizde yapılan çalışmalar şunlardır:

“Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Elifba Kitapları Hakkındaki Raporu”nda (1926) Amerika’da yapılan kelime sıklığı araştırmalarından bahsedilmiş, eğitim durumlarına göre kelime hazinesinde olması gereken kelimelerin listelerinin hazırlandığı belirtilmiştir. “Çocuk lisanında yaşayan kelimelerin bir listesini tertip etmek fevkalade ehemmiyet-i haiz bir meseledir.” ifadesiyle öğrencilere öğretilecek kelime listesinin eksikliği vurgulanmıştır (akt. Kurudayıoğlu, 2005).

Ömer Asım Aksoy (1936), Yakup Kadri’nin “Yaban”, Reşat Nuri Güntekin’in “Kızılçık Dalları” romanları ile Türk Tarih Kurumunun Tarih kitabının birinci ve ikinci cildini kaynak kullanarak “Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler ve Bu Kelimelerin Belirtme Usulü” adlı çalışmasını hazırlamıştır. Bu çalışma, ülkemizde kelime sıklığı üzerine yayımlanmış ilk eser olması nedeniyle önemlidir. Bu çalışmada 15000 kelime sayılarak sıklıkları belirlenmiştir. Daha sonraki yıllarda da dikkatleri söz varlığı konusuna çeken başka çalışmalar (Dilaçar, 1954; Harit, 1971; Çiftçi, 1991; Yılmaz, 1996; Tosunoğlu, 1998; Koçak, 1999; Çeçen, 2002; Göz, 2003; Karadağ, 2005; Kurudayıoğlu, 2005; Ölker, 2011) yapılmıştır.

Söz varlığıyla ilgili farklı hedef kitleler üzerine yapılan çeşitli çalışmalar, bu konunun, eğitimin her kademesini ilgilendiren bir yönünün olduğunu göstermektedir. Konunun önemine binaen bu alandaki çalışmaların çeşitlenerek devam etmesinde büyük yarar vardır.

Yöntem

Bu araştırmada temel amaç, Türkçe ders kitaplarındaki anlamı bilinmeyen kelimelerden hareketle öğrencilerin söz varlığını geliştirmeye yönelik öneriler ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada nitel araştırma türlerinden

tarama modeli kullanılmıştır. Kaptan'a (1998: 71) göre tarama araştırmalarına betimleme araçları olarak bakılmaktadır. Tarama araştırmalarındaki amaç, birey ya da grubun belirli özelliklerini açıklamak, betimlemek, sadece eldeki araştırma grubuna ait olan ve onu diğerinden ayıran özel nitelikleri saptamak, aydınlatmak ve tanıtmaktır.

Araştırma ğrenciler ve ders kitapları olmak üzere iki boyutlu olarak gerçekleştirilmiş, öğrencilerden ve ders kitaplarından elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Ayrıca bu verilere ek olarak Türkçe ğretmenleri ile Türkçe ders kitabı yazarlarının kelime ğretimi konusundaki görüş, düşünce ve uygulamalarını belirlemek amacıyla onlarla görüşmeler yapılmıştır. Ders kitaplarındaki durum ile öğretmenlerin uygulamaları ve ders kitabı yazarlarının yaklaşımları da değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın alışma grubunda bir özel yayınevini 7. sınıf Türkçe ders kitabının okutulduğu İzmir'de 156 ğrenci, MEB Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabının okutulduğu Ankara'da 156 ğrenci olmak üzere 312 ğrenci yer almaktadır. Araştırma kapsamında ayrıca, çalışma grubunda yer alan öğrencilerin öğrenim grdğu okullardaki Türkçe ğretmenleri ve ele alınan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının yazarları ile görüşmeler yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamındaki Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinleri bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu metinlerden hareketle örnek uygulama hazırlanmış ve 7. sınıf öğrencileriyle yapılan ön uygulama sonucunda bir ders saatinde öğrencilerin ortalama kaç kelime okudukları tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sayı doğrultusunda, her ders kitabında yer alan 6 temadaki okuma ve dinleme metinleri kısılık ve uzunluklarına göre düzenlenerek araştırmada kullanılacak metin grupları hazırlanmıştır. Söz konusu metinler, öğrencilerin dört ders saati içinde okuyabilecekleri dört grup şeklinde bir araya getirilmiştir.

Araştırmanın yrtldğu okullarda Türkçe dersinde haftada bir saat uygulama yapılmış; bu doğrultuda ders kitabında yer alan metinler, dört haftada tamamlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden, kendilerine dağıtılan metinleri okumaları ve okudukları metinlerdeki anlamını bilmedikleri kelimelerin altlarını çizmeleri istenmiştir.

Dört farklı zamanda yapılan uygulamalardan herhangi birine katılmamış öğrenciler çalışma grubundan çıkarılmış ve araştırma 312 ğrenci ile yürütülmüştür. Bu uygulamalar neticesinde, ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kelimelerin anlamlarının kaç ğrenci tarafından bilinmediği tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer ayağında, söz konusu Türkçe ders kitaplarının kelime çalışmalarındaki kelimelerin listesi oluşturulmuştur.

Türkçe derslerinde kelime çalışmalarının nasıl ele alındığını belirlemek ve hazırlanan kelime listeleri ile ilgili görüşlerini almak amacıyla İzmir ilinde 15, Ankara

7. Sınıf Öğrencilerinin Anlamını Bilmedikleri Kelimeler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kelime Çalışmaları Bağlamında Kelime Öğretimi

ilinde 15 olmak üzere toplam 30 Türkçe öğretmeniyle görüşülmüştür. Görüşmede öğretmenlere açık uçlu sorular sorulmuş, görüşme sırasında ses kayıt cihazı kullanılmış, sonrasında kayıtlar yazıya geçirilmiştir.

Ayrıca elde edilen sonuçlarla ilgili daha sağlıklı değerlendirmeler yapabilmek amacıyla MEB Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabı yazarlarından üçü ve özel yayınevi 7. sınıf Türkçe ders kitabı yazarlarından biri ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerde kitap yazarlarına, ders kitabı hazırlama sürecinde kelime çalışmalarının nasıl planlandığına yönelik sorular sorulmuş, görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiş, ardından kayıtlar yazıya aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin Türkçe ders kitaplarındaki anlamını bilmedikleri kelimelerin sıklıkları hesaplanmış; bu kelimelere, 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki kelime çalışmalarında yer verilip verilmediği tespit edilmiştir. Öğrencilerin metinlerdeki anlamını bilmedikleri kelimeler üzerinde değerlendirme yapılırken sayı çok olduğundan her kelime üzerinde durulmamış, on ve daha fazla sayıda öğrencinin anlamını bilmediği kelimeler *sıklığı yüksek* olarak değerlendirilmiştir. Bu kelimelerle kelime çalışmalarında yer alan kelimeler karşılaştırılmıştır. Metinlerdeki özel isimler değerlendirmeye alınmamıştır.

Ayrıca kelime öğretiminde tekrara yönelik olarak, Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'nın kelime çalışmalarında yer alan kelimelerin diğer metinlerin kelime çalışmalarında tekrar edilip edilmediğine bakılarak sonuçlar tablolandırılmıştır.

Türkçe öğretmenlerinin kelime öğretimi konusundaki görüş ve uygulamaları da gruplandırılarak ele alınmıştır. Son olarak, 7. sınıf Türkçe ders kitabı yazarlarının, kitapların kelime çalışmaları bölümünü hazırlarken dikkat ettikleri hususlar ve izledikleri yollarla ilgili veriler değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde öncelikle Türkçe ders kitaplarındaki kelime çalışmalarında yer alan kelimeler ile öğrencilerin söz konusu kitaplardaki metinlerde anlamını sıklıkla bilmediği kelimeler sayısal olarak karşılaştırılmıştır. Ardından öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmediği kelimelerden başka temalarda tekrar edilenler ele alınmıştır. Sonrasında ise ders kitaplarındaki kelime çalışmalarıyla ilgili olarak Türkçe öğretmenleri ve ders kitabı yazarları ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular üzerinde durulmuştur.

Türkçe Ders Kitaplarındaki Kelimelerle İlgili Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmada kullanılan ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinlerinde öğrencilerin anlamını bilmedikleri sıklık derecesi yüksek kelimelerle Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı'ndaki kelime çalışmalarında yer alan kelimeler sayısal olarak karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmada önce özel yayınevinin, ardından MEB Yayınları Türkçe ders kitabında yer alan metinler ele alınmıştır.

Tablo 1: Özel Yayınevinin Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kelimelerle İlgili Karşılaştırma

Tema/Metin	Öğrencilerin Anlamını Sıklıkla Bilmediği Kelime Sayısı	Kelime Çalışmalarında Yer Alan Kelime Sayısı	Öğrencilerin Anlamını Sıklıkla Bilmediği Kelimelerden, Kelime Çalışmalarında Geçen Kelime Sayısı	%
1. TEMA	1. Metin	6	1	%16
	2. Metin	7	3	%42
	3. Metin	4	3	%75
	4. Metin	19	7	%36
2. TEMA	1. Metin	50	9	%18
	2. Metin	14	2	%14
	3. Metin	6	3	%50
	4. Metin	4	2	%50
3. TEMA	1. Metin	16	5	%31
	2. Metin	8	6	%75
	3. Metin	15	8	%53
	4. Metin	25	4	%16
4. TEMA	1. Metin	54	8	%14
	2. Metin	15	2	%13
	3. Metin	16	9	%56
	4. Metin	15	10	%66
5. TEMA	1. Metin	13	4	%30
	2. Metin	23	9	%39
	3. Metin	3	2	%66
	4. Metin	20	8	%40
6. TEMA	1. Metin	21	0	%0
	2. Metin	6	3	%50
	3. Metin	1	0	%0
	4. Metin	28	7	%25

Tablo 1’de, 6 temadaki 24 metinde öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmediği kelimelerden, ders kitaplarındaki kelime çalışmalarında ele alınanların sayısı ve yüzdeleri görülmektedir. 6. temanın 1 ve 3. metninde, öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmediği kelimelere söz konusu metinlerin kelime çalışmalarında yer verilmediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle bu metinlerin kelime çalışmalarında yer verilen kelimelerin; öğrencilerin anlamını bildiği, çok az öğrencinin anlamını bilmediği ve metinde yer almayan kelimelerden oluştuğu söylenebilir. Öğrencilerin

7. Sınıf Öğrencilerinin Anlamını Bilmedikleri Kelimeler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kelime Çalışmaları Bağlamında Kelime Öğretimi

anlamını sıklıkla bilmediği kelimelerden, kelime çalışmalarında geçen kelimelerin yüzde ortalaması ise %39,7 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2: MEB Yayinevi'nin Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kelimelerle İlgili Karşılaştırma

Tema/Metin	Öğrencilerin Anlamını Sıklıkla Bilmediği Kelime Sayısı	Kelime Çalışmalarında Yer Alan Kelime Sayısı	Öğrencilerin Anlamını Sıklıkla Bilmediği Kelimelerden, Kelime Çalışmalarında Geçen Kelime Sayısı	%	
1. TEMA	1. Metin	8	26	6	%75
	2. Metin	5	8	1	%20
	3. Metin	1	10	0	%0
	4. Metin	4	3	1	%25
2. TEMA	1. Metin	1	14	0	%0
	2. Metin	6	16	5	%83
	3. Metin	6	3	0	%0
	4. Metin	6	7	2	%33
	5. Metin	6	6	2	%33
3. TEMA	1. Metin	5	6	3	%60
	2. Metin	3	10	0	%0
	3. Metin	6	14	0	%0
	4. Metin	14	5	3	%21
4. TEMA	1. Metin	11	12	3	%27
	2. Metin	17	12	7	%41
	3. Metin	3	4	0	%0
	4. Metin	14	10	2	%14
5. TEMA	1. Metin	11	6	3	%27
	2. Metin	2	3	0	%0
	3. Metin	11	0	0	%0
	4. Metin	26	14	8	%30
6. TEMA	1. Metin	9	10	5	%55
	2. Metin	4	4	0	%0
	3. Metin	9	9	4	%44
	4. Metin	10	11	1	%10

Tablo 2 incelendiğinde 6 temada toplam 25 metin olduğu görülmektedir. 5. temanın 3. metninde kelime çalışmaları bulunmamaktadır. Geriye kalan 24 metnin 8 tanesinde de öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmediği kelimelere söz konusu metinlerin kelime çalışmalarında yer verilmediği görülmektedir. Öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmediği kelimelerden, kelime çalışmalarında geçen kelimelerin yüzde ortalaması ise %37,3 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma kapsamındaki ders kitaplarında anlamı sıklıkla bilinmeyen kelimeler incelendikten sonra bu kelimeler arasından, daha sonraki temalarda ele alınan kelimeler olup olmadığına bakılmıştır. Aşağıda öncelikle özel yayınevinin ardından da MEB Yayınları ders kitabında anlamı sıklıkla bilinmeyen kelimelerin sonraki temalarda tekrarlanıp tekrarlanmama durumu görülmektedir.

Tablo 3: 7. Sınıf Öğrencilerinin Özel Yayınevi 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Anlamını Sıklıkla Bilmediği Kelimelerden Başka Temalarda Tekrar Edenler

Kelime	Tema	Metin	Sıklık
aylak	5. Tema: Kişisel Gelişim	4. Metin	21
	6. Tema: Zaman ve Mekân	4. Metin	12
felsefe	4. Tema: Millî Kültür	1. Metin	24
	6. Tema: Zaman ve Mekân	4. Metin	32
feryat	3. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	13
	4. Tema: Millî Kültür	4. Metin	22
iskemle	3. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	14
	4. Tema: Millî Kültür	4. Metin	27
kafiye	3. Tema: Doğa ve Evren	2. Metin	17
	6. Tema: Zaman ve Mekân	4. Metin	20
manevi	2. Tema: Atatürk	1. Metin	14
	2. Tema: Atatürk	3. Metin	12
mesut	2. Tema: Atatürk	1. Metin	24
	3. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	17
mütevazı	1. Tema: Okuma Kültürü	4. Metin	35
	3. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	33
politika	2. Tema: Atatürk	1. Metin	19
	4. Tema: Millî Kültür	2. Metin	32
poyraz	3. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	32
	6. Tema: Zaman ve Mekân	2. Metin	14
refah	2. Tema: Atatürk	2. Metin	60
	5. Tema: Kişisel Gelişim	2. Metin	51
saadet	2. Tema: Atatürk	1. Metin	29
	5. Tema: Kişisel Gelişim	2. Metin	25
sulh	2. Tema: Atatürk	1. Metin	32
	3. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	43
vasıf	2. Tema: Atatürk	1. Metin	101
	4. Tema: Millî Kültür	1. Metin	103
vasıta	2. Tema: Atatürk	1. Metin	45
	4. Tema: Millî Kültür	1. Metin	40
yadırga-	4. Tema: Millî Kültür	2. Metin	20
	6. Tema: Zaman ve Mekân	4. Metin	15
yâr	4. Tema: Millî Kültür	1. Metin	11
	4. Tema: Millî Kültür	3. Metin	21

Tablo 3'te özel yayınevinin 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma ve dinleme metinlerinde anlamı sıklıkla bilinmeyen kelimelerden diğer metinlerdeki anlamı bilinmeyen ve sıklığı yüksek kelimelerde tekrarlananlar görülmektedir. Bu

7. Sınıf Öğrencilerinin Anlamını Bilmedikleri Kelimeler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kelime Çalışmaları Bağlamında Kelime Öğretimi

kapsamda “aylak, felsefe, feryat, iskemle, kafiye, manevi, mesut, mütevazı, politika, poyraz, refah, saadet, sulh, vasıf, vasıta, yadırga-, yâr” olmak üzere toplam 17 kelimenin diğer metinlerde tekrarlandığı dikkat çekmektedir.

Özel yayınevini kitabının kullanıldığı okul öğrencilerinin anlamını bilmediği 2405 kelimedenden sıklığı yüksek olan 443 kelimedenden 17’si diğer temalarda tekrarlanmıştır. Diğer bir ifadeyle öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmediği kelimelerden %3,8’i kitaptaki başka bir temanın başka bir metninde geçmekte ve kelime çalışmalarında ele alınmaktadır.

MEB Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma ve dinleme metinlerinde öğrencilerin bilmediği 1414 kelimedenden sıklığı yüksek olan 202 kelimenin daha sonraki metinlerde tekrarlanıp tekrarlanmadığına bakılmış, 9 kelimenin bir başka metinde tekrarlandığı görülmüştür.

Tablo 4: 7. Sınıf Öğrencilerinin MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Anlamını Sıklıkla Bilmediği Kelimelerden Başka Temalarda Tekrar Edenler

Kelime	Tema	Metin	Sıklık
darülbedayi	2. Tema: Atatürk	2. Metin	50
	2. Tema: Atatürk	4. Metin	26
iskemle	4. Tema: Millî Kültür	2. Metin	25
	5. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	12
musiki	4. Tema: Millî Kültür	4. Metin	22
	5. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	21
mütevazı	4. Tema: Millî Kültür	4. Metin	17
	5. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	22
sual	3. Tema: Kavramlar ve Çağrışımlar	3. Metin	13
	3. Tema: Kavramlar ve Çağrışımlar	4. Metin	15
sulh	5. Tema: Doğa ve Evren	4. Metin	39
	6. Tema: Toplum Hayatı	4. Metin	24
unsur	2. Tema: Atatürk	3. Metin	10
	2. Tema: Atatürk	5. Metin	10
vasıta	2. Tema: Atatürk	3. Metin	21
	2. Tema: Atatürk	5. Metin	26
motif	5. Tema: Doğa ve Evren	3. Metin	28
	6. Tema: Toplum Hayatı	2. Metin	30

MEB Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabında öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmediği kelimeleri, diğer metinlerdeki anlamı sıklıkla bilinmeyen kelimelerle karşılaştırdığımızda “darülbedayi, iskemle, musiki, mütevazı, sual/sualsiz, sulh, unsur, vasıta, motif” kelimelerinin sonraki temalarda yer alan metinlerde tekrarlandığı tespit edilmiştir. Tekrarlanan bu kelimelerin sıklığı yüksek kelimeler içindeki yüzdesi 4,4’tür. Diğer bir ifadeyle öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmedikleri kelimelerin %4,4’ü bir başka metnin anlamı bilinmeyen ve sıklığı yüksek kelimeleri arasında yer almıştır.

Araştırmada kullanılan Türkçe ders kitapları, öğrencilerin anlamını bilmedikleri kelimeler açısından genel olarak karşılaştırılmış, ortaya çıkan veriler Tablo 5'te ele alınmıştır.

Tablo 5: Özel Yayınevi ve MEB Yayınları Türkçe Ders Kitaplarının Genel Karşılaştırması

	Özel Yayınevi 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
Öğrencilerin Anlamını Bilmediği Kelime Sayısı	2405	1414
Anlamı Bilinmeyen Sıklığı Yüksek Kelime Sayısı	443	202
Sıklığı Yüksek Kelimelerden Tekrar Edenlerin Sayısı	17	9
Sıklığı Yüksek Kelimeler İçinde Tekrar Edenlerin Yüzdeliği	%3,8	% 4,4

Araştırma kapsamında ayrıca, Öğrenci Çalışma Kitabı ile Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda önceki metinlerin kelime çalışmalarında yer alan kelimelerin sonraki metinlerin kelime çalışmalarında tekrarlanıp tekrarlanmadığına da bakılmıştır. Özel yayınevi kitabının kelime çalışmalarında 287, MEB Yayınları kitabının kelime çalışmalarında ise 244 kelime yer almaktadır. Farklı temaların kelime çalışmalarında tekrarlanan kelime sayısının özel yayınevinin Türkçe ders kitabında 12, MEB Yayınlarının Türkçe ders kitabında ise 4 olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6: Kelime Çalışmalarındaki Kelime Sayılarıyla Tekrar Eden Kelimelerin 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarına Göre Karşılaştırılması

	Özel Yayınevi 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
Kelime Çalışmalarındaki Kelime Sayısı	287	244
Farklı Metinlerde Tekrar Eden Kelime Sayısı	12	4
Tekrar Eden Kelimelerin Yüzdeliği	%4,1	%1,6

Tablo 6 incelendiğinde kelime çalışmalarında tekrar eden kelime oranının özel yayınevinin kitabında %4,1; MEB Yayınları'nın kitabında %1,6 olduğu görülmektedir.

Türkçe Öğretmenleriyle Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında 15'i İzmir, 15'i de Ankara'da olmak üzere toplam 30 Türkçe öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Söz konusu görüşmelerde öğretmenlere; kelime çalışmalarına ayırdıkları zaman ve bu çalışmaların işleniş şekli, kelime çalışmaları sırasında çekilen sıkıntılar, ders kitaplarındaki kelime çalışmalarının içeriği ve niteliği, öğrencilere ek çalışma yaptırıp yaptırmadıkları ile ilgili çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu görüşmelerde elde edilen bilgiler aşağıda ele alınmıştır.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin tümü, sınıf içinde kelime kazandırmaya yönelik etkinlikler yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden 10'u her metnin başında kelime kazandırmaya yönelik etkinliklere 15-20 dakika süre ayırdıklarını, diğer öğretmenler de bu konuya ayırdıkları sürenin metnin hacmi ve konusuna bağlı olarak değiştiğini ifade etmiştir.

Öğretmenler öğrencilerden, metni okurken bilmedikleri kelimelerin altını çizmelerini ve bu kelimelerin anlamlarını cümleden hareketle tahmin etmelerini, ardından o kelimenin anlamına sözlükten bakıp kelimeyi cümle içinde kullanmalarını istemektedirler. Öğretmenler bu çalışmaları bazen sözlü bazen ise yazılı olarak yaptırdıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler, belirtilen çalışmaların ardından Öğretmen Kılavuz Kitabı'nın yönlendirmesi doğrultusunda, Çalışma Kitabı'ndaki "Kelime ve Cümle Çalışmaları"na geçtiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin kelime çalışmalarıyla ilgili olarak öğrencilere yaptırdıkları çalışmaların çoğunlukla yukarıda belirtilen çerçevede olduğu tespit edilmiştir. Bu da Türkçe derslerinde kelime konusunun ele alınış biçiminde farklı uygulamalar olmadığını göstermektedir.

Görüşme yapılan öğretmenler, Türkçe derslerinde kelime çalışmalarıyla ilgili çektikleri sıkıntılardan da bahsetmişlerdir. Bu sıkıntıların başında öğrencilerin taşıma zorluğu nedeniyle yanlarında sözlük, yazım kılavuzu, atasözleri ve deyimler sözlüğü bulundurmamaları gelmektedir. Bir diğer sıkıntı da öğrencilerin özel yayınevlerinin hazırladığı kapsam bakımından kısıtlı olan sözlükleri tercih etmeleridir. Öğrencilerin araştırma, inceleme merakının olmaması, öğretmenlerini tek kaynak olarak görmeleri de kelime çalışmaları sırasında çekilen sıkıntılar arasında yer almaktadır.

Ankara'da ve İzmir'de görüşülen Türkçe öğretmenlerinin 25'i, Türkçe kitaplarını kelime öğretimi çalışmaları açısından yetersiz bulduklarını, kelime etkinliklerinin sayısının ve çeşidinin artırılmasının yararlı olacağını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin 3'ü de öğrencilerin anlamını bilmedikleri kelimelerden bir bölümünün çalışma kitabında yer almamasını kitap yazarlarının dikkatinden kaçmış bir husus olarak değerlendirmişlerdir. 8 öğretmen ise kitap yazarlarının kendi kanaatlerinden yola çıkarak kelime etkinlikleri bölümlerini hazırladıklarını düşünmektedir. Öğretmenler ayrıca, sadece ders kitabıyla yetinmemesi gerektiğini, kelime öğretimine yönelik ek çalışmalar yapmanın önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde, ders kitaplarındaki kelime çalışmalarının daha kapsamlı ele alınması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Mevcut durumda, öğretmenlerin ek çalışmalar planlamaları, hazırlamaları ve uygulamalarının da önemli olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, görüşülen öğretmenlerin hepsi de öğrencilerine çeşitli çalışmalar yaptırdıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmalara “sözlük oluşturma, soru çözme, ezbere şiir okuma, özlü söz söyleme, atasözleri ve deyimlerle derdini anlatma, bulmaca çözme, sessiz sinema ve kelime oyunu oynatma” gibi uygulamalar örnek olarak verilebilir. Öğretmenler ayrıca, sınıf içerisinde gruplar hâlinde yapılan, eğlenirken öğrenmeye yönelik etkinliklere öğrencilerin daha aktif katıldıklarını ve bu çalışmalardan daha yüksek verim elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum kelime çalışmalarının planlanması ve uygulanmasında göz önünde bulundurulabilir.

Anlamı bilinmeyen kelimelerin belirli aralıklarla tekrar edilmesi gerektiği konusunda araştırmaya katılan öğretmenler hemfikirdir. Öğretmenler, tekrar edilmeyen bilginin kalıcı olmayacağını vurgulamışlar, öğrencilerin ilk kez karşılaştıkları bir kelimeyi bir kez ele alarak öğrenmelerinin mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Tekrar konusunun kitapta yer alacak metinlerin seçiminde ve etkinliklerin planlanmasında mutlaka göz önünde bulundurulması gerektiği öğretmenler tarafından ortaya konmuştur.

Kelime öğretimi konusunda öğretmenlerin ortaya koyduğu düşünceler hem kitap yazım sürecinde hem de okullarda Türkçe derslerinin işleniş sırasında bu konuda yapılması gereken pek çok şey olduğunu göstermektedir.

Ders Kitabı Yazarlarıyla Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında özel yayınevi kitap yazarlarından bir, MEB Yayınları kitap yazarlarından üç olmak üzere toplam dört kitap yazarıyla görüşülmüştür. Bu görüşmelerde yazarlara; ders kitabı hazırlama süreci, kelime öğretimi, ders kitaplarındaki kelime çalışmaları bölümünün hazırlanmasıyla ilgili sorular sorulmuştur. Kitap yazarlarının kitap yazım süreci hakkındaki görüşleri aşağıda ele alınmıştır.

Kitap yazarları, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirlenmiş ölçütler çerçevesinde temaları ve alt temaları belirlediklerini, seçilen alt temalara göre öğrenci seviyesini göz önünde bulundurarak edebî değeri olan, öğrencilere estetik zevk kazandıracak metinleri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Ders kitabı yazarlarıyla yapılan görüşmede, yazarların kitap yazma sürecinde kelime çalışmalarına kelime seçimiyle ilgili izledikleri yol tespit edilmeye çalışılmıştır. Yazarlar, metin içerisinde geçen, çocukların bilemeyeceklerini veya ilk defa karşılaşmış olabileceğini düşündükleri kelimeleri kelime çalışmalarında kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca yazarlar, farklı deneyim düzeyine sahip öğretmenlerden görüş aldıklarını da belirtmişlerdir. Bununla birlikte kitap yazarları, kelime çalışmaları konusunda sınıf seviyelerine göre kelime listelerinin belirlendiği

7. Sınıf Öğrencilerinin Anlamını Bilmedikleri Kelimeler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kelime Çalışmaları Bağlamında Kelime Öğretimi

bilimsel bir araştırma olmadığından bu konudaki uygulamalarının kişisel ve mesleki tahminden hareketle planlandığını söylemişlerdir. Kitap yazarları ayrıca, kelime çalışmalarında kullandıkları kelimelerin daha önceki sınıflarda ele alınıp alınmadığına da dikkat ettiklerini belirtmişlerdir.

Türkçe ders kitabı yazarlarına, kitap yazım sürecindeki kelime öğretim çalışmalarında tekrara yönelik planlı çalışmalar yapıp yapmadıklarıyla ilgili sorular da yöneltilmiştir. Kitap yazarlarının verdikleri cevaplar, kitap yazarken anlamı bilinmeyen kelimelerin tekrarına yönelik bir çalışmanın yapılmadığını göstermektedir. Ders kitabının içinde tekrar eden kelimeler bulunmakla birlikte, yukarıda da ele alındığı gibi, bunların sayısı çok azdır. Söz konusu kelime sayısının azlığı, bu tekrarın özel bir çalışmayla oluşmadığını göstermektedir. Bunu, ders kitabı yazarları da ifade etmişler; anlamı bilinmeyen kelimelerin ilerleyen metinlerde ele alınması için özel bir planlama yapmanın gerekliliğini vurgulamışlar, kendilerinin böyle bir çalışma yürütmediklerini belirtmişlerdir.

Ders kitabı yazarlarıyla yapılan görüşmeler neticesinde, kitap yazma sürecinde programlı bir kelime öğretim çalışmasının takip edilmediği görülmektedir.

Sonuçlar

Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Öğrencilerin ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinlerinde anlamını sıklıkla bilmedikleri kelimelerle, kitaplardaki kelime çalışmalarında ele alınan kelimeler karşılaştırıldığında bu iki gruptaki verilerin yaklaşık %39 oranında örtüştüğü tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmedikleri kelimelerin %60'tan fazlasının kelime çalışmalarında ele alınmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmedikleri kelimelerin, kitaptaki diğer metinlerde tekrar ele alınma durumu ise şöyledir: Özel yayınevının hazırladığı Türkçe ders kitabında öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmedikleri 443 kelime yer almakta, bu kelimelerin 17'si (%3,8) kitaptaki diğer metinlerin birinde geçmektedir. MEB Yayınları'nın ders kitabında ise öğrencilerin anlamını sıklıkla bilmediği 202 kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin 9 tanesi (%4,4) kitapta birer kez daha ele alınmıştır. Diğer bir ifadeyle kitaplarda öğrencilerin çoğunun anlamını bilmediği kelimelerden %4,1'i, kitapta ilerleyen metinlerde öğrencilerin karşısına çıkmıştır.

Öğretmenler, kelime çalışmaları konusunda ders kitaplarında daha fazla ve daha çeşitli çalışmalar olması gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmenler, ders kitabındaki çalışmalara ek olarak kelime öğretimine yönelik bazı çalışmalar yürüttüklerini de belirtmişlerdir.

Ders kitabı yazarları da kelime öğretimine yönelik sistemli bir çalışma yapmadıklarını, bu konuda bilimsel çalışma eksikliğinin bulunduğunu; kelime çalışmalarını planlarken kendi mesleki tecrübelerinden ve gördükleri öğretmenlerin düşüncelerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Ders kitapları, öğretmenler ve ders kitabı yazarları birlikte ele alındığında Türkçe ders kitaplarında kelime öğretimi çalışmalarının sistemli bir şekilde yürütülmediği sonucuna ulaşılabilir.

Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından hareketle şu öneriler geliştirilmiştir:

Örgün eğitimin her basamağında, öğrencilerin söz varlığına yönelik araştırmalar yapılmalı ve sınıf seviyelerine göre temel söz varlığı listeleri oluşturulmalıdır. Her sınıf seviyesinden ve her branştan öğretmenler bu listeden haberdar olmalı ve yararlanmalıdırlar.

Ders kitaplarının yazımı sürecinde temel söz varlığı listeleri kitap yazarları tarafından ele alınmalı ve kelime çalışmaları buna göre planlanmalıdır.

Öğretimin her alanında olduğu gibi kelime öğretiminde de tekrarın önemi çok büyüktür. Bu yüzden hem ders kitabı yazarları hem de öğretmenler, öğrencilere kazandırılacak kelimeler konusunda planlı bir tekrar çalışması içine girmelidirler.

Ders kitaplarındaki kelime çalışmalarına ek olarak her öğretmen kendi öğrencilerinin seviyesini göz önünde bulundurmalı ve gerektiğinde ek uygulamalar hazırlamalıdır. Diğer bir ifadeyle öğretmenler, yararlanacakları tek kaynağın ders kitabı olmadığını bilmelidirler.

Kaynakça

Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (1936). *Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler ve Bu Kelimelerin Belirtme Usulü*. Gaziantep: Gaziantep Halkevi Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi Yayınları.

Baş, B. (2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *TÜBAR*, XXVII, 137-159.

Çeçen, M. A. (2002). *İlköğretim Öğrencilerinde Kelime Hazinesinin Geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Çiftçi, M. (1991). *Bir Grup Yükseköğretim Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Davaslıgil, Ü. (1985). *Farklı Sosyo- Ekonomik ve Kültürel Çevreden Gelen Birinci Sınıf Çocuklarının Dil Gelişimine Okulun Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.

Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretimi ve Sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 9 (2), 177-192.

Dilaçar, A. (1954). Türkçemizde Kelime Hazinesi ve Kelime Öğretimi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. 3 (34), 570-574.

7. Sınıf Öğrencilerinin Anlamını Bilmedikleri Kelimeler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kelime Çalışmaları Bağlamında Kelime Öğretimi

- Fry, E. (1997). *1000 Instant Words, The Most Common Words For Teaching, Reading, Writing, And Spelling*. Chicago. USA: Contemporary Publishing Group.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gündoğdu, A. E. (2012). İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Dersi Sözcük Öğretimi Etkinliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1, 201-217.
- Harit, Ö. (1971). *Kelime Hazinesi Araştırması*. Ankara: MEB Planlama Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, Yayın 103, Araştırma Bölümü.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekişik Yayınları.
- Karadağ, Ö. (2005). *İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koçak, H. (1999). *Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesi İle İlgili Bir Araştırma*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Koşar, E. (2001). İlköğretim Okulu Türkçe Dersi Programı, L. Küçükahmet. (Editör). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kurudayıoğlu, M. (2005). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ölker, G. (2011). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü (1945-1950 Arası)*. Konya: Kömen Yayınları.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2008). Türkçe Öğretiminde Kelime Hazinesinin Önemi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5 (1), 30-45.
- Özbay, M., Büyükkiz, K. K. ve Uyar, Y. (2011). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarındaki Kelime Hazinesi Üzerine Bir İnceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8 (15), 149-173.
- Porzig, W. (1985). *Dil Denen Mucize*. (Çev. Ü. Vural). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tosunoğlu, M. (1998). *İlköğretim Okuluna Başlayan Öğrencilerin Okuma-Yazma Öğrenmeden Önceki Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yalçın, M. (2005). Sözcükler ve Kavramlar. *Türk Dili Dergisi*. 19 (109), 17- 21.
- Yılmaz, H. (1996). *İlk Okul Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Kelime ve Cümle Kadrosu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.